

Gelezen teksten:

Eerste ontroering

God erbarme zich over de cynici. Ik ben nu cynicus. Misschien was 't beter als ik maar heelemaal gek geworden was of overreden door de tram, wat dikwijls bijna gebeurd is. Vroeger was ik dichter. En als cynicus zeg ik: 't was geen lolletje, voor mij niet en voor niemand.

'k Weet nog heel goed hoe 't begon. 't Was in de eerste week van October, tegen half zes. 't Is daarna nog vele malen October geworden en ontelbare vele malen half zes geweest. 'k Was toen vijftien jaar en zat op een bank in Artis met een korte broek aan. Dat moet mij als cynicus nou juist gebeuren, dat ik 't over Artis moet hebben. Maar zoo was 't toch. Ik zit op een bank in Artis. Er was niemand meer. 't Was er zoo stil en de bladeren van de boomen ritselden. In de verte kraakte 't grint, ergens werd een emmer neergezet op een houten vloer, ik hoorde 't, maar zag 't niet.

Langs den stam van een hoogen boom keek ik naar boven en zag dat de avond niet viel, want 't was boven lichter dan beneden. De bladeren trilden en draaiden heel even en een geel blad liet los en viel op 't grasveld. Toen voelde ik dat alles goed was en dat er nog iets komen zou, later. 'k Voelde tegelijk een groote tevredenheid en een groot verlangen. En de zekerheid dat deze dag nooit terug zou komen. Toen kraakte 't grint harder en een man zei: "Jongeheer, u moet eruit, we gaan sluiten."

God erbarme zich over de cynici. 'k Wilde dat ik nog eens bijna kon grienen zonder te weten waarom en hopen op iets, dat nooit komt.

Nescio, Uit: Boven het dal en andere verhalen, 2002

BOOMGAARD

Woorden weten van zichzelf niet waarvoor ze
gemaakt zijn -- en zo is het met alles in de wereld
niets weet waarvoor het er is
en ook wij weten het niet

ik kijk door het raam de boomgaard in en zie hoe
woorden voor vogels, bomen, gras, voor wat er is daar
daar niets betekenen en ook de boomgaard zelf
heeft geen betekenis

in mijn hoofd zoekt iemand naar woorden voor
iets dat nog geen gevoel is en nog geen gedachte

en langzaam begin ik te voelen en te denken
dat ook de boomgaard daarnaar zoekt -- dat wij
hetzelfde zoeken, de boomgaard en ik

Rutger Kopland, Uit: Verzamelde gedichten, 2007

Overweging:

Zin zien

Stel: je komt terug van vakantie in Zuid-Engeland en men vraagt je wat het meeste indruk heeft gemaakt. Je zegt: "Een blaadje dat ik in Devon van een tak naar beneden zag dwarrelen". Beetje raar. Je hebt de tombe van Thomas Becket in Canterbury gezien en zelfs, vroeg in de morgen, vóór de horden uit, Stonehenge "ervaren", want ook dat is tegenwoordig een "experience", maar je herinnert je een blaadje. U begrijpt, dat ik het over mezelf heb. Ik zag inderdaad een blaadje dat daar helemaal voor mij alleen ontsproten, gegroeid en verdord leek te zijn en zei tegen mezelf: "Het is niet onopgemerkt gebleven". Dat gaf me een goed gevoel. Op zo'n moment lijkt de zin van het bestaan gelegen in je rol van waarnemer. Het doet zelfs een beetje denken aan de opvatting van de 18^e eeuwse filosoof Berkeley (U weet wel van die eenzaam omvallende boom in het bos, Sylvia Witteman haalde hem gisteren in de Volkskrant nog aan), van wie ik al tijden een citaat in mijn agenda heb: "Zijn is waargenomen worden". Waarbij ik die notie toch eerder poëtisch dan filosofisch wens op te vatten. Meer in de zin van: de dingen willen gezien worden. In hun bestaan bevestigd worden. Door de dingen, de vluchtige fenomenen van alledag, op te merken, en door daar anderen in te laten delen, krijg je iets van een ziener, iemand die zegt: "Kijk, dit heb ik gezien". En als moderne profeet maak je dan een foto die je op Facebook plaatst. Of, op een ander niveau, je schrijft er een stukje over of legt je bevindingen vast in een kunstwerk, een stuk muziek of misschien wel een wetenschappelijke rapport.

Mensen zijn net als dingen, ook zij willen gezien worden. Maar dan toch liever net iets meer dan alleen waargenomen worden, waar toch hoofdzakelijk de waarnemer zelf bij gebaat lijkt te zijn. Die ontleent daar zin aan, die heeft het toch maar gezien, zonder hem was dat ding of dat mens misschien wel nooit in zijn of haar bestaan ontdekt en erkend. Mensen willen méér dan dingen. De

objectiverende blik van de ander, die ze tot ding máákt, ervaren ze zelfs als vijandig. Volgens Sartre hebben we daar geen ander verweer tegen dan met eenzelfde blik terug te kijken - en dan breekt de hel los, zoals u weet.

Tegenwoordig wordt een andere blik gepropageerd, vooral uit oosters-spirituele hoek: de liefdevolle blik, die het goddelijke in de ander ziet. Toch moet ik bekennen, dat de eerste keer dat iemand mij, gewoon hier in een café in Amsterdam, benaderde met de woorden "Ik groet het licht in jou", ik een beetje een wee gevoel in mijn maag kreeg. Tja, het is ook nooit goed.

Momenteel wordt Amsterdammers verzocht een manifest te ondertekenen met de titel "Wij zijn Amsterdam". *Wij zijn Amsterdam*. Dat manifest is opgesteld door het zgn. Zevenmanschap, waar overigens drie vrouwen deel van uitmaken, en dat wethouder Andrée van Es moet adviseren m.b.t. het bevorderen van meer hoffelijkheid in de stad. Er staan onmogelijke uitspraken in, die ik zou kunnen samenvatten als "Ik gedraag me hoffelijk, behulpzaam en gastvrij en respecteer iedereen, altijd en overal, (dus ook op de fiets)". Nou, mezelf kennende, durf ik daar mijn hand niet voor in het vuur te steken. Ook Erwin Olaf, die lid van het Zevenmanschap was, heeft zich teruggetrokken, toe hij bij het zgn. spuug-incident óók maar een mens bleek te zijn. Intussen hebben 64 mensen het manifest ondertekend. Met alle respect, ik zou zeggen: laten we eens beginnen met elkaar te *zien*, op te merken, waar te nemen. Dat is al moeilijk genoeg.

Even terug naar onze teksten, want al associërend lijk ik daar toch tamelijk ver van af geraakt. Ik geloof, dat Nescio het toch nog over iets anders heeft dan het plotselinge besef dat-ie, net als de dingen om hem heen, bestaat. Het gaat hem volgens mij om iets, waar het ook in het gedicht van Kopland over gaat: het gedeelde verlangen van mensen en dingen om iets te *betekenen*. Het vallende blaadje in Nescio's verhaal (maar ook het geluid van de emmer op de achtergrond), doet hem voor het eerst beseffen dat hij deel uitmaakt van een groter geheel. Dat stemt tevreden én roept tegelijkertijd verlangen op. Het is hetzelfde verlangen als dat van de dichter, denk ik, om woorden voor de dingen te vinden, oftewel betekenis te geven aan het bestaan.

Maar zover komt het in het gedicht van Kopland niet: waarvoor we bestaan, we weten het niet, wij niet en de bomen niet. En misschien is dat maar goed ook. Zodra we de dingen in woorden vangen, verdwijnt het verlangen. Zodra we de ander definiëren, als wij of zij, hier of daar, verdwijnt onze onbevangenheid. Zodra we oordelen en denken het allemaal te weten, dreigt ons het lot van de cynicus: die kan niet meer huilen zonder te weten waarom en hopen op iets dat misschien nooit komt. Beter kunnen we het maar gewoon *laten*, "stil in zijn waarde laten". Wie weet wat er dan tòch nog komt, wie weet wat we dan, dankzij het licht in ons, tòch nog zullen zien, soms even.

Everdien Hoek